

Självständigt arbete krigsvetenskap (15 hp)

Författare	Program/Kurs
Martin Engberg	SA VT 2011
Handledare	
Kersti Larsdotter	
Antal ord: 11932	
KULTURELLA UNDERRÄTTELSE I UPPRORSMOTVERKANDE INSATSER	
Sammanfattning: Fredsoperationer med en upprorsmotverkande karaktär ställer krav på att den militära aktören måste kunna förstå, förklara och förutsäga komplexa skeenden inom både sociala, kulturella, politiska, ekonomiska och militära dimensioner. För att göra det måste aktören kunna inhämta och bearbeta kulturell information. Sverige har under lång tid bidragit i fredsoperationer internationellt. Trots det finns det inom området kulturella underrättelser lite forskning publicerad om de svenska förhållandena. Syftet med arbetet är att bidra med mer kunskap inom området samt att skapa förståelse för problemområdena inom arbetet med kulturella underrättelser. Arbetet baseras på en kvalitativ textanalys av de grundsyner, handböcker och reglementen som är utgivna av Försvarsmakten samt genom intervjuer med personal som har tjänstgjort i Afghanistan från missionerna FS18 och FS19. Resultaten beskriver hur inhämtning och bearbetning av kulturell information genomförs i praktiken samt hur inhämtningen och bearbetningen beskrivs i grundsyner, handböcker och reglementen. Slutsatserna är att det saknas information om hur inhämtning och bearbetning av kulturell information skall genomföras. I operationsområdet Afghanistan syns detta genom att verksamheten styrs av stående ordrar. Resultaten visar även att det finns flera olika uppfattningar och arbetssätt inom området. De olika uppfattningarna gäller bland annat vilken sektion av CIMIC och UND som ska bearbeta kulturell information. En slutsats som har dragits är att det inte finns ett alltäckande begrepp för området civilbefolkningen ur ett underrättelseperspektiv.	
Nyckelord: kulturella underrättelser, upprorsmotverkan, Afghanistan	

CULTURAL INTELLIGENCE IN COUNTERINSURGENCY OPERATIONS

Abstract:

Peace operations conducted as counterinsurgency operations force the counterinsurgent to develop the ability to collect and analyze cultural information in order to understand and foresee complex events in economic, sociological and cultural dimensions. Sweden is well experienced in peace operations. However, very little documentation is available when it comes to how cultural information is collected and analyzed. The purpose of the essay is to contribute with knowledge of the subject and to create an understanding of any problems regarding it. The essay is based on a study of five policy documents and on several interviews with personnel having recently served in Afghanistan. The results of the essay shows how the Swedish Armed Forces collect and analyze cultural information in Afghanistan and how policy documents describe collection and analysis of cultural information. One conclusion is that there are no manuals available that describes how this work should be carried out. The creation of standard operating procedures sorts out this problem. There are also different ways of practice and attitudes regarding work with cultural intelligence. One of these different perceptions is which section should analyze cultural information. A major conclusion is that there is no comprehensive definition of the civilian population in an intelligence perspective.

Key words:

Cultural intelligence, counterinsurgency, Afghanistan

FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 BAKGRUND.....	5
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	7
1.3 TIDIGARE FORSKNING.....	7
1.4 AVGRÄNSNINGAR.....	7
1.5 CENTRALA BEGREPP.....	8
1.5.1 <i>Fredsoperationer</i>	8
1.5.2 <i>Upprormotverkande insatser</i>	8
1.5.3 <i>CIMIC</i>	9
1.5.4 <i>PSYOPS</i>	9
1.5.5 <i>Underrättelsesdiscipliner</i>	9
1.5.6 <i>Styrdokument</i>	9
1.6 DISPOSITION.....	10
2 METOD	10
2.1 KÄLLOR OCH KÄLLKRITIK.....	11
2.2 ETIK.....	12
3 TEORI OCH ANGRÄNSANDE FORSKNING	13
3.1 UNDERRÄTTELSECYKELN.....	13
3.2 KULTURELLA UNDERRÄTTELSE.....	14
3.3 GALULAS FYRA LAGAR OM UPPRORMOTVERKAN.....	15
3.4 RATIONELLA AKTÖRSMODELLEN OCH SPEGELSEENDE.....	16
4 RESULTAT	17
4.1 FÖRSVARSMAKTENS STYRDOKUMENT.....	17
4.1.1 <i>Inhämtning</i>	17
4.1.2 <i>Bearbetning</i>	19
4.2 INHÄMTNING OCH BEARBETNING AV KULTURELL INFORMATION – ERFARENHETER FRÅN FS18 OCH 19.....	22
4.2.1 <i>Inhämtning</i>	22
4.2.2 <i>Bearbetning</i>	24
5 ANALYS OCH DISKUSSION	27
5.1 STYRDOKUMENT.....	27
5.2 INHÄMTNING OCH BEARBETNING AV KULTURELL INFORMATION – ERFARENHETER FRÅN FS18 OCH 19.....	29
6 SLUTSATSER	30
6.1 FÖRSLAG TILL FORTSATT FORSKNING.....	32
REFERENSFÖRTECKNING	33

Förkortningar

ANSF	Afghan National Security Forces
ASCOPE	Areas, Structures, Capabilities, Organizations, People and Events
CIA	Central Intelligence Agency
CIMIC	Civil Military Cooperation
COIN	Counterinsurgency
EW	Electronic Warfare
FBI	Federal Bureau of Investigation
FHT	Forward Humint Team
FN	Förenta Nationerna
FS	Forställningsstyrka
HTAT	Human Terrain Analysis Team
IPB	Intelligence Preparation of the Battlefield
ISAF	International Security Assistance Force
ISR	Intelligence, Surveillance, Reconnaissance
MOT	Military Observation Team
MSD	Militärstrategisk doktrin
MSR5	Markstridsreglemente 5
MSR6	Markstridsreglemente 6
NATO	North Atlantic Treaty Organisation
NGO	Non Governmental Organisations
PFP	Partnership For Peace
PMESII-PT	Political, Military, Economic, Social, Infrastructure, Information, Physical Environment, and Time
PO	Provincial Office
PSYOPS	Pyskologiska Operationer
RC NORTH	Regional Command North
UAV	Unmanned Aerial Vehicle
UND	Underrättelse
UndH Fu	Underrättelsehandbok Förhandsutgåva
Grundsyn Und 08	Försvarsmaktens Grundsyn Underrättelsetjänst

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Fredsoperationer har de senaste decennierna ändrat karaktär. Operationerna har ändrats från att ha handlat om att intervensera i mellanstatliga konflikter med militära styrkor till att ingripa i inbördeskrig och uppror. Den senare typen av operationer har inneburit en omställning i hur dessa konflikter ska bemötas och lösas eftersom de tenderar att involvera fler dimensioner än strikt militära. Operationerna innefattar bland annat ekonomisk återuppbyggnad, reformer inom rättsväsendet, återuppbyggnad av polis, humanitärt arbete samt även hållandet av val. Operationerna syftar inte bara till att angripa problemen utan även orsakerna till dem för att skapa långsiktiga lösningar.¹ Transformationen till att genomföra operationer med den här typen av innehåll ställer särskilda krav inom vissa områden. Ur ett militärt men även ett allmänt perspektiv är några av dessa områden operationsplanering, civil-militär samverkan (CIMIC) samt underrättelsetjänst.²

Försvarsmakten används idag i flera internationella fredsoperationer³ vilket medför att förmågan att kunna genomföra både stabiliserande och upprorsmotverkande⁴ insatser blir nödvändig. Detta ställer flera krav på funktionen underrättelsetjänst. Insatsmiljön måste begripas för att kunna klarlägga möjligheterna för att nå önskad effekt.⁵ Uppgiftens innebörd blir nämligen inte begriplig förrän en förståelse för insatsmiljön har bildats.⁶

Militärteoretikerna tycks vara överens om att upprorsmotverkarna och upprorsmännen i Irak och Afghanistan har en gemensam tyngdpunkt,⁷ nämligen civilbefolkningen.⁸ Den upprorsmotverkande styrkan måste kunna arbeta med och för civilbefolkningen vilket medför att deras situation måste begripas. För att kunna förstå, förklara och förutsäga komplexa skeenden inom både sociala, kulturella, politiska, ekonomiska och militära dimensioner krävs förmåga att inhämta och bearbeta kulturell information.⁹

Den militära uppgiften inom ramen för upprorsmotverkande insatser kan ibland bäst lösas genom att påverka och även stödja aktörer som inte är fiendliga mot upprorsmotverkaren. Verksamheten blir här målstyrd och inte hotbildsstyrd. Med andra ord angriper upprorsmotverkaren orsakerna till upproret och inte symptomen vilket återigen ställer andra krav på underrättelsetjänsten än motståndarkunskap.¹⁰

¹ Kersti Larsdotter, *The Changing Character of Peace Operations: The Use of Force at the Tactical Level*, Karin Aggestam & Annika Björkdahl (red.), *War and Peace in Transition: Changing Roles of External Actors*. (Lund: Nordic Press, 2009), s. 90 f.

² David Carment och Martin Rudner, (ed.), *Peacekeeping intelligence : new players, extended boundaries*. (New York, N.Y. : Routledge, 2006), s. xix, 107. samt Folke Bernadotteakademien, (29.5.2011).

www.folkebernadotteacademy.se

³ Fredsoperationer definieras i 1.5 Centrala begrepp

⁴ Upprorsmotverkan definieras i 1.5 Centrala begrepp

⁵ Försvarsmakten, *Markstridsreglemente 6 Manöverbataljon Förhandsutgåva*. (Stockholm: Försvarsmakten, 2010), s. 19.

⁶ Ibid s. 18.

⁷ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*. (Stockholm: Försvarsmakten, 2002), s. 77 f.

⁸ Jacob Kipp mfl. *The Human Terrain System: A CORDS för the 21st Century*. (Fort Leavenworth: Army training & doctrine command, 2006), s. 9.

⁹ Försvarsmakten, *Grundsyn Und08*. (Stockholm: Försvarsmakten, 2008), s. 10.

¹⁰ MSR6, 2010, s. 19 samt *Grundsyn Und08*, 2008, s. 10.

Idag finns bland olika länder flera från varandra skiljande metoder och organisatoriska varianter för inhämtning och bearbetning av kulturell information i de insatssområden man genomför upprorsmotverkan i.¹¹ Den svenska metoden har hittills baserats främst på information inhämtad genom skyttegruppers och spaningsgruppers patrullrapporter och deras underrättelsefrågor samt CIMIC-sektionens information via andra samarbetspartners.¹² Något specifikt begrepp som innefattar information om *hela* området civilbefolkningen enligt definitionen "*kulturell underrättelse*" eller motsvarande finns inte i Försvarets styrdokument.¹³

Det finns inga särskilda resurser för att effektivisera denna inhämtning eller bearbetning i kontingentsorganisationen. Vissa metoder och analysverktyg har emellertid implementerats inom ramen för insatsen i Afghanistan. Kontingentsorganisationerna har mellan olika fredsoperationer i det här avseendet varit oförändrade oavsett om insatserna har varit av stabiliserande typ eller upprorsmotverkande.¹⁴

Den organisatoriska inriktningen på den mest grundläggande delen av ett lyckat arbete i upprorsbekämpningen tycks därmed ha fått för lite uppmärksamhet i Försvaretsmakten. Om underlaget för beslutsfattande är undermåligt kan detta påverka förutsättningarna för att lyckas med denna typ av insatser.

Ovanstående faktum tillsammans med att det inom underrättelseanalys och inhämtning finns väldigt lite publicerad forskning skapar ett intressant problemområde. Området är betydelsefullt för att skapa effekt i insatssområdena men man vet samtidigt väldigt lite om det. Bristen på forskning gäller dessutom i synnerhet inhämtning och bearbetning av just kulturell information.

Varför det skulle finnas ett intresse att beskriva de svenska förhållandena inom detta område förklaras i att Sverige har deltagit i internationella insatser sedan både Nationernas Förbund (NF) och Förenta Nationerna (FN) grundades.¹⁵ Landet har idag även en något unik situation inom ramen för North Atlantic Treaty Organisation (NATO) och Partnership For Peace (PFP) i och med att det inte är medlem i organisationen men trots allt arbetar med andra NATO-länder.¹⁶

I dagsläget betraktas inte underrättelseanalys som en vetenskap.¹⁷ Få teorier är vedertagna och internationellt pågår en debatt om teorier verkligen kan eller bör tillämpas inom underrättelsetjänsten.¹⁸ Den lilla mängden forskning som har utförts utgör alltså i sig ett problemområde och att bidra inom detta är således relevant.

¹¹ MSR6, 2010, s. 154 samt Kipp, s. 1 f.

¹² MSR6, 2010, s. 154, 170.

¹³ Begreppet återfinns ej i några styrdokument

¹⁴ Intervjuresultat. Intervjuare: Engberg. M

¹⁵ Carl Sjöstrand (ed.), *Utlandsstyrkan i fredens tjänst*. (Malmö: Arena, 2006), s. 11 f.

¹⁶ NATO, (29.5.2011). www.nato.int

¹⁷ Wilhelm Agrell, *Underrättelseanalysens metoder och problem*. (Malmö: Gleerups, 2009), s. 11.

¹⁸ Gregory F Treverton, et al., *Toward a Theory of Intelligence*. (RAND corporation, 2006). (29.5.2011) www.rand.org/pubs/conf_proceedings/2006/RAND_CF219.pdf s. 9 f.

1.2 Syfte och frågeställningar

Det generella syftet med denna uppsats är att bidra med mer kunskap samt att skapa förståelse inom ett område där mycket lite forskning om de svenska förhållandena har bedrivits. Mer precist är syftet att beskriva och analysera hur svenska Försvarsmakten bedriver inhämtning och bearbetning av kulturella underrättelser inom ramen för upprorsmotverkande insatser. Uppsatsen syftar även till att skapa förståelse för eventuella problemområden genom att diskutera resultaten i ljuset av rådande kunskapsläge. Problemformuleringen och syftet konkretiseras i följande frågeställningar:

- Hur beskrivs inhämtningen och bearbetning av kulturell information i upprorsmotverkande insatser i Försvarsmaktens styrdokument?

- Hur genomförs inhämtningen och bearbetningen av kulturell information i upprorsmotverkande insatser i praktiken?

1.3 Tidigare forskning

En mycket begränsad mängd forskning och publicering har bedrivits inom ramen för denna frågeställning från svensk sida. Generellt betraktas inte underrättelseanalys som en vetenskap. Området saknar även specifika metoder eftersom valet av metoderna styrs av materialet och de frågor som försöker besvaras med dess hjälp. Orsakerna till detta är flera men den mest framträdande anses vara att underrättelseanalytiker ägnar mycket lite tid åt att undersöka hur de arbetar eller bör arbeta. Det ska inte tolkas som att det finns ett ointresse hos analytikerna att göra detta utan det beror snarare på att de ständigt arbetar med stark tidspress. På grund av denna tidsbrist och faktumet att underrättelser av sin karaktär ofta är sekretessbelagda finns mycket få försök till vetenskaplig forskning inom området.¹⁹ Ett par artiklar har dock publicerats med angränsande ämnesområden.²⁰ Internationellt sett finns relativt mycket artiklar publicerade med angränsande ämnesområden framför allt från amerikanskt håll. Två av dessa artiklar behandlar vikten av kulturella underrättelser samt beskrivningar av hur man organisatoriskt tar sig an detta underrättelseområde.²¹

1.4 Avgränsningar

Tid och rum

Arbetet är avgränsat till ett exempel vilket i detta fall är Afghanistan. Detta blir en naturlig avgränsning eftersom det är den enda upprorsmotverkande insats Sverige deltar i för tillfället. Tiden avgränsas till missionerna FS18 och FS19. Före dessa missioner var nämligen strategin och därmed arbetet annorlunda jämfört med dagens arbete.

¹⁹ Agrell, s. 11.

²⁰ Kersti Larsson *Fredsutdrag kräver kulturell förståelse*. (J.-I. Askelin, Red.

Framsyn, 4, 2004), samt Thomas Vrenngård *Svenska reglementens relevans för Afghanistaninsatsen: En jämförelse avseende skydd av lokalbefolkningen*. (Stockholm: Försvarshögskolan, 2010).

²¹ Se Kipp, samt John P Coles, *Cultural intelligence and joint intelligence doctrine*. (USN, Joint Operations Review, 2005)

Funktion

De enheter som arbetet innefattar är staben, underrättelsesektionen, CIMIC-sektionen, skyttekompaniet (benämns fortsättningsvis skytte), Military Observation Team (MOT) men Psykologiska Operationer (PSYOPS) och Human Terrain Analysis Team (HTAT) kommer även att nämnas. Övriga funktioner innefattas ej i arbetet. I huvudsak är arbetet avgränsat till kontingentsorganisationen men med ett undantag och det är HTAT. Motivet för detta är att den enheten användes av missionen FS19.

Arbetet behandlar enbart stegen inhämtning och bearbetning av kulturell information. De två andra delarna i underrättelsecykeln nämligen planering och delgivning kommer inte behandlas i samma omfattning. Anledningen till detta beskrivs under rubriken *3.1 Underrättelsecykeln*. Vidare kommer ej det fysiska arbetet med inhämtning dvs inhämtningsmetod beskrivas i någon större omfattning. Inom ramen för insatsplanering över nya insatsområden har även Intelligence Preparation of the Battlefield (IPB) rationaliserats bort i detta arbete.

1.5 Centrala begrepp

1.5.1 Fredsoperationer

Begreppet är en översättning från *Peace operations* som är ett sammanslaget begrepp för flera typer av operationer, bland annat fredsframtvängande operationer, fredsbevarande operationer och humanitära operationer.²²

1.5.2 Upprormotverkande insatser

Begreppet används som en översättning av Counterinsurgency (COIN) operations och är hämtat från arbetsdokumentet *Militärstrategisk Doktrin 2012* där arbetsnamnet för COIN är upprormotverkan.²³

Definitionen av counterinsurgency som NATO använder sig av är följande:

*"Those military, paramilitary, political, economic, psychological, and civic actions taken to defeat insurgency"*²⁴

Kopplat till "Uppror" återfinns, och används internationellt begreppet Counterinsurgency (COIN), vars svenska översättning "*Upprormotverkan*" här ges innebörden av de politiska, ekonomiska, civila, psykologiska, sociala, juridiska och militära åtgärder som genom en sammantagen politisk strategi vidtas för att bekämpa uppror.²⁵

²² Larsdotter, 2009, s. 90.

²³ Försvarsmakten, *Militärstrategisk Doktrin 2012* [Arbetshandling MSD Del A o B ver 38 101206] (Stockholm: HKV, 2010), s. 14

²⁴ NATO, *Allied Administrative Publication-6 Glossary Of Terms And Definitions (AAP-6)*, 2008, s. 2-C-18

²⁵ MSD, 2012, s. 14.

1.5.3 CIMIC

CIMIC är en förkortning av Civil-Military Cooperation eller på svenska Civil-militär samverkan. Beskrivningen av begreppet ur ett svenskt inomorganisatoriskt perspektiv är följande:

CIMIC är verksamhet som garanterar genomförandet av den civilmilitära samverkan. Inom ramen för de övergripande krishanteringsmålen syftar CIMIC till att underlätta genomförandet av den militära insatsen. På motsvarande sätt underlättas den civila insatsen genom samverkan och samordning med de militära förbanden.²⁶

CIMIC är en verksamhet och en sektion med mål att stödja militära operationer. Detta görs genom att stå för kontakt med, och information om det civila samhället i vilket arbetet utförs i. CIMIC förser befälhavaren med information om aktörerna i operationsområdet. Inom CIMIC finns tre metoder för arbetet; civil-militär samordning, stöd till samhället och stöd till den militära enheten.²⁷

1.5.4 PSYOPS

Psyops är planerade aktiviteter som använder kommunikationsmetoder och andra medel riktade mot godkända målgrupper i syfte att påverka uppfattningar, inställningar och uppträdande för att uppnå egna politiska och militära mål.²⁸

1.5.5 Underrättelsesdiscipliner

Underrättelsesdisciplinerna avses enligt Försvaretsmaktens Underrättelsehandbok vara metoder för inhämtning, produkter men även olika verksamheter. De åtta disciplinerna är följande:

*Acoustic Intelligence (ACINT), akustiska underrättelser
Human Intelligence (HUMINT)
Imagery Intelligence (IMINT), bildunderrättelser
Measurement and Signature Intelligence (MASINT), signaturunderrättelser
Open Source Intelligence (OSINT), underrättelser från öppna källor
Radar Intelligence (RADINT), radarunderrättelser
Signals Intelligence (SIGINT), signalunderrättelser
Technical Intelligence (TECHINT), tekniska underrättelser²⁹*

1.5.6 Styrdokument

Med styrdokument avses i detta arbete handböcker, grundsyner och reglementen utgivna av Försvaretsmakten. När begreppet styrdokument används i arbetet avses följande material:

Försvaretsmakten, (2006). *Försvaretsmaktens Underrättelsehandbok Förhandsutgåva*. Stockholm: Försvaretsmakten
Försvaretsmakten (2008). *Grundsyn Und08*. Stockholm: Försvaretsmakten.
Försvaretsmakten. (2005). *Handbook CIMIC 2005*. Stockholm: Försvaretsmakten.

²⁶ Försvaretsmakten. *Handbook CIMIC 2005*. (Stockholm: Försvaretsmakten, 2005), s. 40.

²⁷ Ibid s. 36.

²⁸ Försvaretsmakten, *Grundsyn Info Ops*. (Stockholm: Försvaretsmakten, 2005), s. 27.

²⁹ Försvaretsmakten, *Försvaretsmaktens Underrättelsehandbok Förhandsutgåva*. (Stockholm: Försvaretsmakten, 2006), s. 41.

Försvarmakten (2009). *Markstridsreglemente 5 Kompani Förhandsutgåva 1*.
Försvarmakten.

Försvarmakten, (2010). *Markstridsreglemente 6 Manöverbataljon Förhandsutgåva*.
Stockholm: Försvarmakten.

1.6 Disposition

Uppsatsens disposition utgår från IMRAD-modellen (Inledning, metod, resultat, analys och diskussion).³⁰ Dispositionen är anpassad för att på ett bättre sätt tillgodogöra läsaren i den bemärkelsen att analysdelen och diskussionsdelen är sammanslagen under en rubrik. Detta för att undvika upprepning i texten.

2 Metod

På grund av avsaknaden av tidigare forskning finns mycket få teorier att stödja sig på inom detta område. Därför är arbetet skrivet med en induktiv metod och med en explorativ ansats.

För att beskriva och analysera hur inhämtning och bearbetning av kulturell information beskrivs i Försvarmaktens styrdokument genomfördes inledningsvis en kvalitativ deskriptiv textanalys av Försvarmaktens publicerade handböcker, grundsyner och reglementen som är aktuella inom området. Detta i syfte att beskriva vilka inriktningar och vilket stöd dessa ger för verksamheten. Analysen skedde utifrån begreppen inhämtning och bearbetning generellt. På grund av att begreppen kulturell underrättelse och kulturell information ej används i styrdokumentet analyserades begreppen inhämtning och bearbetning när dessa kunde förknippas med närbesläktade benämningar såsom kultur, demografi, befolkningen, sociala underrättelser och civilläge. Presentationen av textanalysen skedde med hjälp av rubrikerna *Inhämtning* och *Bearbetning*.

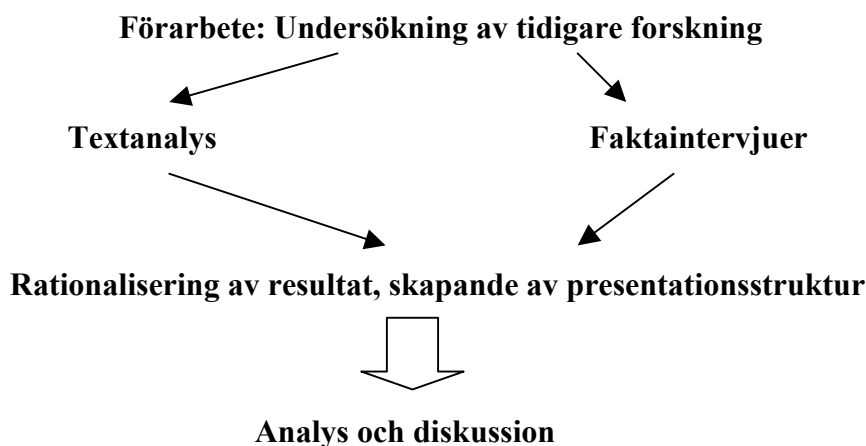
Därefter genomfördes faktaintervjuer som analyserades med hjälp av metoden meningskoncentrering.³¹ Resultatet av intervjuerna syftar till att beskriva aktuellt arbets sätt avseende inhämtning och bearbetning av kulturella underrättelser i den svenska kontingenten i Afghanistan. Resultatet syftar även till att redogöra för hur de som har arbetat med dessa områden ser på sitt arbete, sin organisation och sin verksamhet generellt. Frågorna har därmed formulerats för att passa frågeställningarna i uppsatsen. Resultatet av intervjuerna presenteras med hjälp av rubrikerna *Inhämtning* och *Bearbetning*.

Slutligen genomfördes en analys och diskussion där relevanta iakttagelser och eventuella problemområden lyftes fram. Det induktiva arbetssättet gav att ingen kategorisering av ämnesområden vid analysen genomfördes. Inget särskilt analysverktyg har med andra ord använts.

Analysen med tillhörande diskussion presenteras med hjälp av två rubriker för att skapa ett logiskt presentationsverktyg. Rubrikerna är *Styrdokument* samt *Inhämtning och bearbetning av kulturell information – erfarenheter från FS18 och 19*. Analysen har emellertid skett korsvis mellan dessa resultat vilket ibland återspeglas i texten.

³⁰ Siv Strömquist, *Uppsatshandboken*. (Halmstad: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB, 2010), s. 29.

³¹ Steinar Kvale, *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (Lund: Studentlitteratur, 2009), s. 221.

Metoden är konstruerad för att inte ta hänsyn till kvalitén på underrättelserna. Metoden syftar istället till att belysa och skapa förståelse inom området samt ge förslag till fortsatt forskning. Huruvida metoden är fullt trogen till detta avhandlas under rubriken ”Källor och källkritik” på grund av valet att använda intervjuer som källa till information.

2.1 Källor och källkritik

För att redogöra för hur inhämtningen och bearbetningen av kulturell information i upprorsmotverkande insatser beskrivs enligt de doktriner, handböcker, reglementen och styrdokument som finns har gällande ovanstående styrdokument för Försvarsmakten använts. Styrdokumentet har betraktats som text som reglerar genomförandet av underrättelsetjänst samt som text som bidrar till förståelse och utbildning inom underrättelsetjänst. Urvalet av styrdokument har baserats på innehåll. De som inte har använts i den kvalitativa textanalysen har inte haft ett innehåll som har varit relevant för ämnesområdet.

Vid ett tillfälle har en arbetshandling för den kommande svenska militärstrategiska doktrinen 2012 används. Detta eftersom begreppet counterinsurgency ej avhandlas i gällande militärstrategisk doktrin. Reliabiliteten i definitionen av begreppet påverkas negativt i och med detta då arbetshandlingen kan komma att revideras inför utgivning. Denna källa har valts trots detta då behovet av en trovärdig översättning av begreppet counterinsurgency har varit relativt stort i detta arbete.

Avseende hur inhämtning och bearbetning genomförs i praktiken är tillgången till information mycket begränsad. Detta återspeglar forskningsproblemet till del. Ämnesområdet som sådant har behandlats i mycket liten utsträckning tidigare vilket har medfört att intervjuer har använts i arbetet. De är av typen faktaintervjuer och frågorna har ställts för att kunna användas som deskriptivt material men även utgöra grund för diskussion. Intervjupersonerna har valts utifrån deras tidigare befattningar i utlandsstyrkan och ett så kallat idealtypiskt urval har därmed tillämpats.³² De befattningshavare som har intervjuats kan indelas i tre generella kategorier. En kategori representeras av befattningshavare med god insyn i stabsarbetet, en

³² Merriam Sharan, *Fallstudien som forskningsmetod* (Lund: Studentlitteratur, 1994), s. 62 f.

kategori representeras av officerare i respektive sektion inom underrättelse och CIMIC och en kategori består av underställda chefer, det vill säga mottagare av underrättelser och delgivare av information. Samtliga har tjänstgjort i det svenska Provincial Construction Teamet (PRT):t mellan FS18-FS19. Det totala antalet intervjuade personer är sju.

För att öka sanningshalten i svaren har namnen ej publicerats vilket har medfört att intersubjektiviteten minskat. Här råder en naturlig konflikt mellan det etiska kravet på konfidentialitet och grundläggande principer för vetenskaplig forskning.³³ I det här arbetet har en hög sanningshalt och frispråkighet eftersträvats eftersom resultatet kan vara känsligt. För att ytterligare skydda de intervjuade personernas befattning och därmed identitet har de heller inte namngetts med fiktiva namn.

Valet av intervjuer som metod för att skapa kunskap kan diskuteras i och med att det är kritiskt att frågorna formuleras riktigt i syfte att intervjupersonerna ska svara förutsättningslöst på dem. Samtidigt har begränsningen i form av litteratur varit så stor att det enda möjliga sättet att tillgodogöra sig information om det praktiska arbetet har varit att använda antingen enkäter eller intervjuer. På grund av det induktiva arbetssättet valdes semistrukturella intervjuer då dessa i större utsträckning kan resultera i information som går utöver på förhand angivna forskningsfrågor. Material baserat på intervjuer har även problemet med att kunna vara tendensiöst då de intervjuade kan värna för egna intressen och arbetsuppgifter. Detta har varit mycket svårt att motverka utan att kunna göra studier på plats för att jämföra uttalanden med agerande. Studier på plats har inte kunnat genomföras inom ramen för detta arbete.

En brist i källorna är det faktum att de hemligstämplade slutrapporterna från missionerna FS18 och FS19 ej har kunnat nyttjas i uppsatsen.

2.2 Etik

I intervjudelen av arbetet har de etiska riktlinjerna som beskrivs av Steinar Kvale i *Den kvalitativa forskningsintervjun* beaktats.³⁴ Eftersom arbetet potentiellt har kunnat uppmärksamma mindre fördelaktiga slutsatser för vissa sektioner inom Försvarmakten har konfidentialitet varit av stor vikt i intervjuarbetet. Intervjupersonerna och deras svar vid intervjuerna har varit kända för författaren men har inte redovisats öppet i arbetet i syfte att inte knyta specifika uttalanden till enskilda intervjupersoner. Detta, tillsammans med det preliminära syftet med uppsatsen har meddelats inför intervjuerna. Vidare har det inför intervjuerna förklarats att intervjupersonen när som helst får avbryta intervjuerna och att intervjuerna endast kommer att användas i vetenskapligt syfte och enbart i detta arbete. Samtliga personer som har medverkat har gjort det med eget godkännande.

³³ Kvale, s. 88 f.

³⁴ Ibid. s. 84 f.

3 Teori och angränsande forskning

Nedan presenteras de teorier och den forskning som kommer att användas som stöd i uppsatsen.

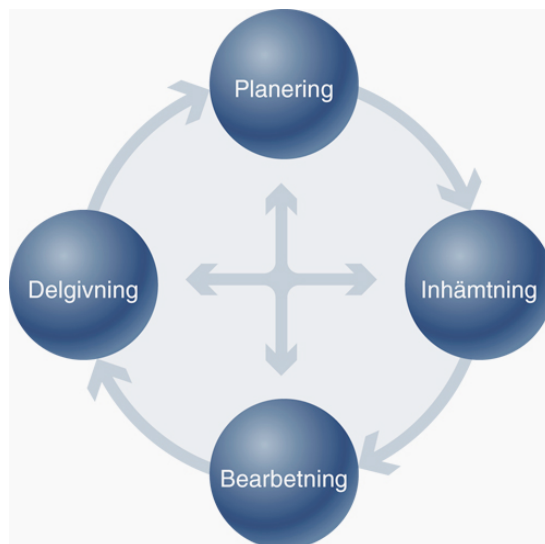
Inledningsvis beskrivs den så kallade underrättelsecykeln som beskriver hur underrättelsetjänst generellt bedrivs samt varför endast två av stegen i cykeln redovisas i uppsatsen.

Därefter beskrivs i rubriken 3.2 Kulturella underrättelser en definition av begreppet kulturella underrättelser så som det används i arbetet. Definitionen härstammar från Lieutenant Commander John P Coles, United States Navy (USN).

Anledningen till att kulturella underrättelser är ett så viktigt ämnesområde i upprorsmotverkande insatser förankras därefter i Galulas fyra lagar om upprorsmotverkan. Varför bearbetning av kulturell information är relevant förklaras slutligen i Wilhelm Agrells teoribildning den rationella aktörsmodellen samt av begreppet spegelseende. Begreppet etnocentrism nämns mycket kortfattat inom ramen för dessa teorier.

3.1 Underrättelsecykeln

Processen att bedriva underrättelsetjänst beskrivs i den så kallade underrättelsecykeln. Formandet av underrättelsecykeln ser olika ut i olika organisationer³⁵. I detta arbete har Försvarsmaktens modell av underrättelsecykeln använts som grund och redovisas nedan i Figur 1.

Figur 1. *Underrättelsecykeln*³⁶

Stegen innefattar planering, inhämtning, bearbetning och delgivning. Arbetet sker i en ständig cykel där alla steg inte behöver genomlöpas.³⁷

³⁵ Se . CIA, (29.5.2011). www.cia.gov samt FBI, (29.5.2011). www.fbi.gov

³⁶ FM UndH Fu, s. 21.

³⁷ Ibid, s. 21.

Uppsatsen avgränsas till att enbart beskriva stegen inhämtning och bearbetning. Detta beror på att inhämtningen och bearbetningen ter sig mer intressanta att undersöka i arbetet eftersom de andra två stegen naturligt nog inte blir lika påverkade beroende på ämnesområde. Samtliga steg beskrivs dock för att skapa en förståelse för hur arbetet inom underrättelsetjänsten fungerar.

Planering

Fasen planering baseras på den inriktning som högre chef har uttryckt som underrättelsebehov. Behoven formas sedan till en inhämtningsplan som gör att inhämtningen sker så rationellt och resurseffektivt som möjligt.³⁸

Inhämtning

Inhämtningsfasen beskriver verksamheten där data och information samlas in. Denna verksamhet styrs av underrättelsebehoven och regleras i enlighet med underrättelsesäkerhetsplanen. Inhämtningen styrs oftast av inhämtningsorder som bland annat anger sätt, former och tidskrav för arbetet. Inhämtningen generellt kan genomföras genom till exempel strid, samverkan, truppspaning, signalspaning mm.³⁹

Bearbetning

Bearbetningen är analysen av den insamlade informationen och data. Detta görs genom strukturerande och genererande bearbetning. Den strukturerande bearbetningen klassificerar, strukturerar, formatkonverterar, översätter data och informationen så att den blir lättillgänglig för vidare arbete. Den genererande bearbetningen tillför kunskap genom bland annat analys. Bearbetningen höjer kvalitén på informationen och syftar till att utgöra ett underlag vid delgivning av underrättelser. När information är bearbetad benämns den som underrättelser.⁴⁰

Delgivning

Fasen delgivning går ut på att information och underrättelser når sin mottagare. I regel är detta högre chef, men det kan även vara sidoordnade enheter eller underställda enheter. Delgivningen kan vara en orientering eller en rapport. Det kritiska i denna fas är att den sker i rätt tid. Värdet i underrättelserna kan minska avsevärt eller till och med bli värdelösa om de delges för sent.⁴¹

3.2 Kulturella underrättelser

I denna uppsats används begreppet kulturella underrättelser enligt nedanstående definition. Användningen av denna definition internationellt är utbredd och representerar en definition som täcker punkten befolkningen på ett heltäckande och användbart vis.⁴² Det är detta sistnämnda faktum som gör att definitionen används i denna uppsats.

³⁸ FM UndH Fu, s. 22.

³⁹ Ibid. s. 21 f., 40.

⁴⁰ Ibid. s. 22, 49 f., 12.

⁴¹ Ibid. s. 22.

⁴² se *Cultural Intelligence and the United States Military* (CADS: Washington, DC, 2006), (29.5.2011).

<http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=26999> samt Benjamin T Delp, *Ethnographic Intelligence (ETHINT) and Cultural Intelligence (CULINT)*. (Institute for Infrastructure and Information Assurance

James Madison University, 2008), (29.5.2011).

www.jmu.edu/iiaa/webdocs/Reports/CulturalIntelligenceTR08-02.pdf samt

*Cultural intelligence can be defined as an analysis of social, political, economic, and other demographic information that provides understanding of a people or nation's history, institutions, psychology, beliefs (such as religion), and behaviors.[...]Cultural intelligence is more than demographic statistics. It provides understanding of not only how other groups act but why. It gives the commander as well as the soldier the knowledge to anticipate reactions to selected courses of action. Cultural intelligence provides operational and tactical forces knowledge to guide their actions when working with foreign nationals so they can better achieve objectives.*⁴³

Till skillnad mot demografi innefattar begreppet kulturella underrättelser inte bara hur människor agerar utan även varför. Analysen av den demografiska informationen bearbetas till slutsatser och bedömningar – underrättelser. Underrättelserna skapar förutsättningar för chefen att fatta beslut. Stödet kan innefatta en befolknings agerande, synsätt, motiv, vilja och önskan. Kritiska sårbarheter, avgörande punkter och tyngdpunkter kan identifieras och därmed utnyttjas. Kulturella underrättelser omfattar bearbetad information från all befolkning i operationsområdet det vill säga både motståndaren, befolkningen och även allierade.⁴⁴

I svensk doktrin, grundsyner och reglementen används ej kulturella underrättelser som begrepp men ämnesområdena medical intelligence, political intelligence, economical intelligence och social intelligence ges som exempel på sådana områden. Dessa är inte förbundna med inhämtning och underrättelsesdisciplinerna som finns angivna.⁴⁵

3.3 Galulas fyra lagar om upprorsmotverkan

David Galulas teori om upprorsmotverkan är inte fullständigt erkänd som teori inom vetenskapetablissemangen⁴⁶ men betraktas och används frekvent av modernare militärteoretiker såsom Kilcullen.⁴⁷ Valet av de fyra lagarna baseras på det faktum att de är erkända internationellt som trovärdiga. Den svenska kontingenten i Afghanistan använder sig sedan 2009 av en amerikansk doktrin för upprorsmotverkan, denna benämns *FM 3-24 Counterinsurgency*.⁴⁸ Denna baseras till stor del på Galulas teorier.⁴⁹

Support of the population is as necessary for the counterinsurgent as for the insurgent.

Galula gör gällande att det ofta inte är ett problem att rensa ett område från upprorsmän. Problemet består snarare i att motverka deras återvändande utan att kraftsplittra egna resurser i ett statiskt försvar. Stödet från befolkningen omfattar bland annat underrättelser.⁵⁰ Eftersom både upprorsmännen och den egna styrkan kämpar för att vinna befolkningens stöd är således befolkningen tyngdpunkten för båda parterna i denna typ av insatser.⁵¹

Kent Strader, *Culture: The New Key Terrain Integrating Cultural Competence into JIPB*. (Kansas: School of Advanced Military Studies, 2006), (29.5.2011).

www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA450632

⁴³ Coles, s. 1.

⁴⁴ Ibid. s. 1, 11.

⁴⁵ FM UndH Fu, s. 42 f.

⁴⁶ Jan Ångström, *Historien bakom misslyckade strategier för upprorsbekämpning*. I: *Kungl Krigsvetenskapsakademiens Handlingar och Tidskrift*, 6. häftet, 2009, s. 131.

⁴⁷ David Kilcullen, *Counterinsurgency* (New York: Oxford University Press Inc., 2010), s.147 ff.

⁴⁸ Vrenngård, s. 5.

⁴⁹ Ann Marlowe, *David Galula : his life and intellectual context*. (Carlisle, PA : Strategic Studies Institute, 2010), s. 3.

⁵⁰ David Galula, *Counterinsurgency Warfare* (Westport: Praeger Security International, 2006), s. 52 f.

⁵¹ *MSD*, 2002, s. 77 f.

Support is gained through the active minority.

I alla situationer finns det en liten del av befolkningen som är motståndare till statsmakten, en liten del som stödjer statsmakten och en majoritet som är neutral. Galula menar att det mest framgångsrika tillvägagångssättet att motverka den delen som motverkar statsmakten är att organisera den lilla gruppen av statsmaktsstödjande för att utöva inflytande på den neutrala majoriteten. När den neutrala majoriteten är för upprorsmotverkaren kan motståndaren isoleras. För att lyckas med detta tillvägagångssätt måste det stödjas socialt, ekonomiskt, politiskt och militärt.

Support from the population is conditional.

Galula menar att för att vinna den statsmaktsstödjande minoritetens förtroende måste den egna styrkan arbeta för att denna grupp ska känna sig säker. Det finns med andra ord villkor för att få stöd av befolkningen. Dessa uppnås genom att erbjuda skydd men även genom att visa att det finns en vilja och resurser att fortlöpande skydda dem.

Intensity of efforts and vastness of means are essential.

Upprorsmotverkan är resurskrävande både avseende personal, tid och ekonomiska medel. På grund av detta faktum måste resurserna successivt förmedlas från område till område. Gör inte detta kommer en kraftsplittring uppstå till upprorsmotverkarens nackdel.⁵²

3.4 Rationella aktörsmodellen och spegelseende

Den rationella aktörsmodellen och begreppet spegelseende beskrivs för att visa på två av underrättelsemetodens problem när andra kulturer ska betraktas.

Ett vanligt fel är att förvänta sig att alla, oberoende av kulturellt sammanhang, agerar i enlighet med en självklar och universell rationalitet. När någon avviker från detta mönster förklaras det med irrationellt agerande, trots att det snarare handlar om iakttagarens begränsade förmåga att förstå vad en främmande rationalitet består av.⁵³

Ofta beror misslyckanden inom underrättelsetjänsten på att analysen sker utifrån den egna referensramen. Den rationella aktörsmodellen och dess underrättelsemässiga tillämpning innebär ett problem. Den allmängiltiga inställningen till aktörers agerande är ofta etnocentrisk. Detta gör att det som torde vara det mest rationella agerandet av den analyserade aktören egentligen kan vara ett perspektiv utifrån den egna värderingen av vad rationalitet är.⁵⁴

Spegelseende beskriver det faktumet. En observatör som betraktar en aktör ser i själva verket spegelbilden av sig själv. Spegelbild består av den egna världsbilden och det den innefattar. Problemet inom underrättelsetjänsten är dock inte att det enbart tenderar att påverkar enskilda bedömningar utan kan medföra att hela grunden för bearbetningen uppfattas på ett oriktigt sätt. Spegelseende är ett allmänmänniskt beteende som därmed blir ett faktum inom underrättelseanalysen.⁵⁵

⁵² Galula, s. 52 f.

⁵³ Agrell, s. 124.

⁵⁴ Ibid, s. 124.

⁵⁵ Ibid. s. 124 ff.

4 Resultat

I detta avsnitt redovisas resultatet av textanalysen och intervjuerna enligt följande:

Rubriken *Försvarmaktens styrdokument* innehåller den kvalitativa textanalysen av styrdokumentet. Här framställs hur inhämtningen och bearbetning av kulturell information i upprorsmotverkande insatser i Försvarmaktens styrdokument beskrivs. Den andra rubriken, *Inhämtning och bearbetning av kulturell information – erfarenheter från FS18 och 19*, innehåller resultat från intervjupersonerna. Under denna rubrik redovisar hur inhämtningen och bearbetningen av kulturell information i exemplet Afghanistan genomförs i praktiken.

4.1 Försvarmaktens styrdokument

Förutom *UndH Fu* avser Försvarmakten att reglera underrättelsetjänsten genom följande publikationer:

Grundsyn Underrättelsetjänst
Handböcker i respektive fas i underrättelsecykeln
Handböcker för respektive underrättelsedisciplin
Lärobok Underrättelsetjänst

Av dessa är *Grundsyn Underrättelsetjänst* publicerad.

Inhämtningen av kulturell information i upprorsmotverkande insatser har ingen egen detaljerad inriktning i vare sig *UndH Fu*, *Grundsyn Und 08*, *CIMIC*, *MSR5* eller *MSR6*. Detta då varken begreppet upprorsmotverkande insatser eller kulturella underrättelser användes vid införandet av dessa skrifter. Eget gällande reglemente eller handbok för inhämtning av kulturell information eller motsvarande begrepp finns ej. Avseende reglementen och handböcker för inhämtning generellt finns endast ett sådant tillgängligt vilket är en förhandsutgåva för spaningsförband⁵⁶.

4.1.1 Inhämtning

Grundsyn UndH08

I *Grundsyn UndH08* står beskrivet att man har valt att utveckla ett underrättelsekoncept vilket baseras på fem stycken principer där ”*Förmåga att förstå och verka i olika kulturer*” nämns som en av dessa. Avseende ordet verka intolkas därmed att inhämtning skall kunna bedrivas inom detta ämnesområde. Vidare beskrivs att det är viktigt att samarbeta med militära och civila kunskapsbärare som har kunskap om olika tematiska perspektiv så som ekonomiska, politiska och sociala perspektiv. Detta antyder att inhämtning skall ske genom samverkan med dessa aktörer. Här anges även att inhämtning vid behov skall nyttja extern kunskap från nationella och internationella kunskapsbärare. Detta för att få tillgång till kompletterande kunskap av hög kvalitet.⁵⁷

⁵⁶ Försvarmakten, *Infanterireglemente Spaningsförband 2002 förhandsutgåva* (Stockholm: Försvarmakten, 2002).

⁵⁷ Försvarmakten, *Grundsyn Und08* (Stockholm: Försvarmakten, 2008), s. 17 f.

FM UndH FU

FM UndH FU anger tydligt vilka områden som underrättelsetjänsten ansvarar för att hantera. Dessa områden täcker allt icke eget det vill säga neutralt, fientligt och övrigt/okänt. Här innefattas befolkning, fiende och även allierade.⁵⁸

Det som finns beskrivet i handboken är hur inhämtning generellt går till oavsett vilket ämnesområde⁵⁹ inom underrättelse det handlar om, vilken typ av konflikt det handlar om eller vilken typ av krigföring som avses. De av försvarsmakten nämnda underrättelsesdisciplinerna kan dock antas att nyttjas oavsett ämnesområden, konflikter eller krigföringstyper. Handboken anger även att underrättelsetjänsten och därmed även inhämtningen måste vara oavvisligt objektiv.

Markstridsreglemente 6

Reglementet beskriver att information om ickemilitära faktorer såsom politiska, sociala, ekonomiska etniska och religiösa ska kunna redovisas av underrättelsetjänsten. Implicit ger detta att inhämtning skall kunna ske inom dessa områden. Det framgår i flera avsnitt att civilbefolkningen och förståelsen för denna är mycket viktig.⁶⁰ Vid stabiliserande insatser krävs omfattande inhämtning för att skapa sig en övergripande uppfattning om civilbefolkningen i operationsområdet. Denna inhämtning måste ske på stor bredd.⁶¹

Vid en analys av vilka resurser som anges kunna användas för inhämtning i manöverbataljons storlek framgår att spaningsförband genomför inhämtning genom fast och rörlig spaning och att all personal i manöverbataljonen kan inhämta information genom att interagera med civilbefolkningen. Ett exempel på hur detta ska genomföras i stabiliserande insatser finns beskrivet där inhämtningen genomförs på plutons/gruppnivå genom patruller, observationsplatser och posteringar. Det beskrivs att den dagliga rapporteringen av denna verksamhet är av särskild vikt. Unmanned Aerial Vehicles (UAV), underrättelsebataljon och telekrigsförband anges som eventuella externa resurser som kan tillföras.⁶²

Ytterliggare en beskrivning kopplat till inhämtning av kulturell information finns att beskriva i *MSR6*. Denna rör sektionen CIMIC och dess uppgifter. CIMIC skall enligt reglementet bland annat samla information om civilbefolkningen samt sprida egna budskap i syfte att erhålla ömsesidigt utbyte. Här anges även att sektionen skall inhämta information om läget i stort avseende befolkningen samt vad denna tycker om planlagda operationer.⁶³

Markstridsreglemente 5

Markstridsreglemente 5 som reglerar verksamhet för kompani beskriver ej några särskilda resurser för inhämtning. Underrättelseinhämtning beskrivs kunna genomföras genom fast spaning, rörlig spaning inom område, rörlig spaning längs väg och stridsspaning. Interaktion med lokalbefolkningen i syfte att inhämta information till annat än att underlätta för lokalbefolkningen humanitärt anges ej. I *MSR5* framgår det till exempel inte att enskild soldat kan bedriva så kallad passiv Human Intelligence (HUMINT) dvs inhämtning genom

⁵⁸ *FM UndH Fu*, s. 11

⁵⁹ medical intelligence, political intelligence, economical intelligence och social intelligence ges som exempel på ämnesområden i *FM UndH Fu*, s. 42 f.

⁶⁰ *MSR6*, 2010, s. 19, 30 f.

⁶¹ *Ibid.* s. 148.

⁶² *Ibid.* s. 151f.

⁶³ *Ibid.* s. 170.

samverkan med civilbefolkning. Reglementet beskriver under rubriken underrättelser att lokalbefolkningen skall beaktas i verksamheten främst avseende behovet av att skydda och stödja denna. Hur inhämtning och bearbetning genomförs beskrivs under rubriken motståndaren/hotbild och inte generellt under rubriken omvärldsuppfattning.⁶⁴

Handbok CIMIC

Handboken beskriver att CIMIC har sex sektionsområden varav minst två (kommunikation och utbyte av information) innefattar inhämtning av kulturell information. Vidare beskrivs att CIMIC stödjer arbetet inför en insats genom att bidra med att samla in information om aktörer i det civila samhället i operationsområdet.⁶⁵

Handboken presenterar att sektionen har goda möjligheter att inhämta information om:

- *kulturella, religiösa, sociala, ekonomiska och politiska särarter för landet och regionen*
- *splittringar internt, Såsom etniska och religiösa minoritetsproblem*
- *motståndarens civila och militära lednings- och organisationsstruktur*
- *information om betydelsefulla personer, aktörer och opinionsbildare, tidsskrifter, propaganda, viktiga helgdagar och historiska händelser som är av betydelse för konflikten.*⁶⁶

Det framgår dock att CIMIC-sektionen ej aktivt skall inhämta information i ett militärt syfte eftersom resursen då snabbt riskerar att bli ineffektiv. Detta eftersom ömsesidig tillit mellan aktörerna och CIMIC-sektionen krävs för att samarbetet skall kunna fortskrida.⁶⁷

4.1.2 Bearbetning

Grundsyn UndH08

*Underrättelsetjänsten har som uppgift att beskriva, förstå, förklara och förutse olika fenomen, detsamma gäller för den kulturella dimensionen. Underrättelsetjänsten ska bidra med planerings- och beslutsunderlag till de tre kultur- och miljönivåerna,*⁶⁸

Nivåerna som nämns är fysisk och kulturell baskunskap, kulturell medvetenhet och kulturell insikt. Kulturell baskunskap syftar till den kunskap som krävs för att beskriva de kulturella förhållanden som råder i insatsområdet. Kunskapen i nivån kulturell medvetenhet syftar till att beskriva hur insatt personal ska uppträda för att kunna lösa tilldelade uppgifter. Denna nivå förutsätter kunskap som förklarar den sociala- och kulturella miljön i insatsområdet. Den sista nivån kulturell insikt, ställer krav på kunskap i den bemärkelsen att slutsatser skall kunna dras så att olika aktörers agerande kan förutses. Det framgår även att denna kulturella insikt krävs för att underrättelsesektionen ska kunna producera sitt beslutsunderlag.⁶⁹

⁶⁴ Försvarsmakten, *Markstridsreglemente 5 Kompani Förhandsutgåva I*. (Försvarsmakten, 2009), s. 28 f.

⁶⁵ *CIMIC*, 2005, s. 40 f.

⁶⁶ *Ibid.* s. 53.

⁶⁷ *Ibid.* s. 24 f, 44.

⁶⁸ *Grundsyn Und08*, 2008, s. 21 f.

⁶⁹ *Ibid.* s. 21 f.

Grundsyn UndH08 beskriver även en vision att underrättelsetjänsten, därmed både inhämtningen och bearbetningen, måste utvecklas från att ha fokuserat på militära fenomen till att kunna förstå, förklara och förutsäga komplexa skeenden inom både sociala, kulturella, politiska, ekonomiska och militära dimensioner. Denna vision tar avstamp i det faktum att omvärldens karaktär har förändrats avsevärt de senaste decennierna i och med globaliseringen. Detta ställer nya krav på underrättelsetjänsten vilket belyses i ovanstående vision.⁷⁰

Vidare framställs att bearbetningen av information måste ske enligt systemtänkande för att öka förmågan att identifiera tyngdpunkt, avgörande punkter och kritiska sårbarheter. Detta vill man åstadkomma genom att analysera aktörer i insatsområdet genom olika tematiska perspektiv. Här exemplifieras politiska, militära, ekonomiska och sociala perspektiv, dock ej kulturella.⁷¹ I samband med att tematiska perspektiv nämns beskrivs även att en gemensam metod krävs för att tematiskt kunna utbyta information mellan analytiker. Krav ställs här även på att en gemensam kunskapsbas måste upprätthållas. Med kunskapsbas avses databaser, ämnesexperter och kunskapscentra. Kunskapsbasen utgör det organisatoriska minnet. Det beskrivs att den stora mängden data och information måste göras tillgänglig, spårbar och återsökningsbar för att kunna optimera arbetet. Slutsatserna i styrdokumentet avseende detta anger att en gemensam informationsstrategi är viktig och att administrationen ska genomföras på rätt sätt för att informationen inte ska bli otillgänglig eller försvinna.⁷²

FM UndH FU

Styrdokumentet beskriver hur underrättelsetjänstens bidrag till planeringsprocessen ser ut i form av Intelligence Preparation of the Battlefield (IPB). Det första steget av tre i IPB beskriver bla geografiska, klimatologiska, politiska, ekonomiska, demografiska, religiösa och kulturella förhållanden för att kunna se vilka möjligheter och begränsningar det finns för bland annat rörlighet och bekämpning. Hur detta görs beskrivs ej.⁷³

Markstridsreglemente 6

*Uppgiftens innebörd blir inte begriplig förrän vi förstår den insatsmiljö vi verkar i. För att våra insatser inte skall motverka sitt syfte behöver val av medel och metoder bygga på en djup förståelse för insatsmiljön. Detta betyder i sin tur att betydelsen av en väl fungerande underrättelsetjänst inte nog kan understrykas.*⁷⁴

MSR6 beskriver noga komplexiteten avseende aktörer och civilbefolkningen kopplat till insatsmiljön som den svenska Försvarsmakten kan komma att verka i. Citatet ovan innebär underförstått att bearbetning skall genomföras för att uppnå detta. Civilbefolkningen beskrivs kunna utgöra en viktigare komponent i insatsmiljön än själva terrängen. Här finns alltså ett krav på kunskap och förståelse för befolkningens kulturella, politiska, religiösa och ekonomiska mönster. Styrdokumentet förklarar att detta faktum innebär att insatsmiljöns alla

⁷⁰ Ibid. s. 10.

⁷¹ Ibid. s. 20.

⁷² Ibid. s. 20 f.

⁷³ *FM UndH Fu*, s. 25.

⁷⁴ *MSR6*, 2010. s. 18.

ingående faktorer och dess påverkan på civilbefolkningen måste värderas. Detta innebär att det inte enbart räcker med att värdera själva befolkningen utan även vad som påverkar denna.

Under rubriken *Insatsmiljön* presenteras även ett exempel på en analysmodell för att förstå det tänkta området att verka i. Denna modell benämns PMESII-PT och innefattar punkterna Political, Military, Economic, Social, Information, Infrastructure, Physical Environment och Time. Härkomsten av denna modell beskrivs vara *US Army Field Manual Interim 3-24.2 Tactics in counterinsurgency*. Hur modellen används framgår ej.⁷⁵

Vidare beskrivs det varför det är betydelsefullt att inhämta och bearbeta information om befolkning i en upprorsmotverkande kontext. Reglementet beskriver att det är av vikt att skapa förtroende hos civilbefolkningen för att kunna påverka aktörer som är beroende av befolkningens stöd. Om inte förtroendet vinnas från den upprorsmotverkarens sida kommer motståndaren att vilja vinna över dess förtroende. Att vinna befolkningens förtroende medger möjligheten att minska motståndarens inflytande samt att förvägra denna möjligheter. Det medger även goda möjligheter till en bättre lägesbild samt information om motståndaren. En viktig faktor i dagens konflikter är att över huvud taget kunna identifiera motståndaren i och med att attributen för kombattanter blir alltmer diffusa. Reglementet beskriver sammanfattningsvis att om befolkningens förtroende ska vinnas måste god kunskap och förståelse om befolkningens kulturella, politiska och ekonomiska mönster uppnås.⁷⁶

Under rubriken *Civilbefolkningen* lyfts ytterliggare en analysmodell fram som exempel på hur informationen om befolkningen kan bearbetas. Denna benämns som ASCOPE (Areas, Structures, Capabilities, Organizations, People and Events). Modellen härstammar från *US Army Field Manual Interim 3-24.2 Tactics in counterinsurgency*.⁷⁷ Hur modellen används förklaras ej.

En exempelbild på hur arbetet från inhämtning till delgivning av bearbetad information generellt går till beskrivs i form av att plutonerna sammanställer rapporter från patruller mm till kompanierna som sammanställer informationen tillsammans med eventuella samverkansrapporter till bataljonsstaben som sammanställer och rapporterar till högre chef och orienterar underställda (kompanier). Pilar mellan kompaniledning och plutoner som skulle indikera återrapportering av bearbetad information i form av underrättelser finns ej illustrerat.⁷⁸

Markstridsreglemente 5

Bearbetning behandlas ej.

⁷⁵ MSR6, 2010. s. 19.

⁷⁶ Ibid. s. 30 f.

⁷⁷ Ibid. s. 31.

⁷⁸ Ibid. s. 154.

Handbok CIMIC

CIMIC svarar för insamling, bearbetning och förmedling av all slags information till den egna staben samt till underlydande och överordnade enheter. CIMIC-sektionen förser den militära chefen med uppdaterad information avseende i vilken omfattning de civila aktörernas, myndigheternas och organisationernas aktiviteter kan komma att påverka den militära operationen.⁷⁹

I *Handbok CIMIC* framgår att en av uppgifter innefattar att bearbeta information, anmälningar och klagomål.⁸⁰ Kulturella, religiösa, etniska, politiska och ekonomiska förhållanden ska utvärderas löpande för att klargöra om de kan påverka det militära arbetet.⁸¹

4.2 Inhämtning och bearbetning av kulturell information – erfarenheter från FS18 och 19

Nedan redovisas resultaten från intervjuerna. Generellt har de intervjuade varit restriktiva med att använda begreppet kulturell information trots den noggranna definitionen av det vilket har lett till att det ibland troligtvis har ersatts av begreppen ”civilbefolkningen” och ”lokalbefolkningen”.

4.2.1 Inhämtning

Antalet och typen av resurser i form av enheter som inhämtade kulturell information var relativt lika mellan missionerna FS18 och 19. De enheter som nämns oftast av de intervjuade personerna är skyttegrupperna och CIMIC-sektionen. Andra enheter som förekommer i intervjuerna är MOT (Military Observation Team). Dessa var dock endast till del verksamma under FS18 eftersom den övergripande strategin för insatsen ändrades. Andra resurser inom kontingenten som nämnts är FHT (Forward HUMINT Team) och EW (Electronic Warfare). Externa enheter som har understött med inhämtningen anges vara ANSF (Afghan National Security Forces) via skyttegrupperna och HTAT (Human Terrain Analysis Team) som har varit en resurs vid RC North (Regional Command North).

Inhämtningen fungerade olika på olika enheter i kontingenten då de hade olika arbetsuppgifter och stod för olika inhämtningsdiscipliner. Skytte inhämtade kulturell information över tiden genom främst samverkan med civilbefolkningen via sina tolkar. Under den tiden MOT användes inhämtade dessa team information genom framför allt möten med civilbefolkningens nyckelpersoner i respektive teams ansvarsområde.

CIMIC-sektionen inhämtade kulturell information genom samverkan med egna enheter på de olika provinskontoren⁸², genom samverkan med civilbefolkningens nyckelpersoner samt ickestatliga organisationer. En intervjuperson beskrev att CIMIC-sektionen indirekt ordersattes att inhämta information från underrättelsesektionen via operationssektionen.

⁷⁹ *CIMIC*, 2005 s. 44.

⁸⁰ *Ibid.* s. 34.

⁸¹ *Ibid.* s. 42.

⁸² Det svenska ansvarsområdet i Afghanistan består av fyra provinser med ett provinskontor i varje.

Två intervjuade personer beskrev att HTAT inhämtade kulturell information dels genom samverkan med andra ISAF (International Security Assistance Force) enheter, men även genom egen samverkan.

Flera intervjuade beskrev hur inhämtningen genom skytte, samverkan och MOT rapporterades uppåt genom patrullrapporter, samverkansrapporter och ett särskilt protokoll som kallas *village profiling*. Avsändaren av rapporten bestämde vem mottagaren skulle vara. Normalt skickades rapporterna till underrättelsesektionen och operationssektionen samt emellanåt till CIMIC-sektionen. Inhämtningen av specifik kulturell information kunde vara både uppgiftsställd från underrättelsesektionen men oftast var inhämtningen av kulturell information något som utfördes per automatik av skytte vid patruller och rutinarbete.

I intervjuerna framkom även genom två personer att information om civilbefolkningen minskade när man upphörde att arbeta med MOT-konceptet. Den ena menade på att många kontakter försvann och den andra menade på att mindre kartläggning av civilbefolkningen genomfördes.

Protokollet *Village Profiling* användes vid båda kontingenterna. Detta protokoll användes av MOT och skytte och är ett hjälpmedel för att dokumentera kulturell information om byar som soldaterna jobbar i. Enligt en intervjuperson rapporterades protokollet till den så kallade *portalen* vilket beskrevs vara arbetsnätverket. Flera intervjuade personer beskrev att arbetet med detta protokoll genomfördes olika av olika enheter. En intervjuad person berättade att vissa MOT:ar var mer aktiva med att använda det än andra.

En viktig skillnad mellan missionerna i avseendet inhämtning var att FS18 till del använde sig av så kallade ansvarsområden för skytteplutonerna vilket man inte gjorde på FS19. Detta ger en divergens i arbetssätt kopplat särskilt till skytteplutonernas förmåga att inhämta kulturell information. Detta eftersom kontinuitet anses vara en viktig faktor i samverkan med civilbefolkningen. Enligt ett antal intervjupersoner är det nämligen en stor fördel om kontaktytor på ett personligt plan framarbetas i syfte att skapa förtroende. En intervjuad person upplevde dock att kontinuiteten ändå inte blev särskilt god eftersom förbandet var belastat med många stående uppgifter såsom vakt och eskort vilket var personalkrävande.

Gällande CIMIC-sektionens förmåga att inhämta information med ett underrättelsesyfte ansåg en intervjuperson att det inte hade någon betydelse och att aktörerna de samverkade med inte verkade ha något emot detta. Anledningen till detta var att den intervjuade personen bedömde att civilbefolkningen struntade i, eller inte visste om vad CIMIC-sektionen arbetade med och därmed var likgiltig inför förtroendefaktumet. En annan ansåg att det kunde göras men att man då var tvungen att vara försiktig. Båda dessa två förklarade dock att sektionen CIMIC skulle stå för information om civilbefolkningen till högre chef.

Två intervjupersoner uppfattade att man i större omfattning borde medvetandegöra skyttesoldaterna inom kulturell inhämtning. I en intervju framgick det att endast gruppchefer fick enklare utbildning i samtalsteknik och inte samtliga soldater. Vidare uttryckte två intervjupersoner att mer tid borde läggas på att utbilda skyttesoldater och då framför allt skyttegruppchefer i patrullrapportskrivning då kvalitén på dessa varierade.

Två personer önskade att CIMIC-sektionen fullt ut skulle delta i samverkansutbildningen inför missionen. Utbildningen var egentligen endast avsedd för personal på MOT/Provinskontor.

4.2.2 Bearbetning

De flesta intervjuade beskrev att bearbetningen av kulturell information genomfördes av underrättelsesektionen och av CIMIC-sektionen på båda kontingenterna. Bearbetning genomfördes även inom ramen för ISR, som dock var ordertagare från underrättelsesektionen. En intervjuad berättade att det även bearbetades, gjordes sammanfattningar och framställdes bedömanden på ett provinskontor.

Strukturen för hur ansvarsområdena rent geografiskt fördelades beskrevs av båda missionerna som liknande. Analytiker från underrättelsesektionen samverkade med samverkansofficerare från CIMIC där båda hade samma provins som ansvarsområde. Dessa båda sektioner samverkade även regelbundet med respektive provinskontor.

En stor skillnad mellan missionerna som rör både inhämtning och bearbetning av kulturella underrättelser var ansvarsområdet mellan CIMIC-sektionen och underrättelsesektionen avseende vilket sektion som ansvarade för civilbefolkningen och kulturell information. Uppfattningen varierade mellan *"G2 ägnar sig ju inte åt befolkningen generellt, de ägnar ju sig åt de fula gubbarna (motståndaren)"* till *"civillägesinput, det var det G2 som gjorde" och "G2 fick rätt mycket ta den rollen (civilbefolkningen)"*. En intervjuperson ansåg att CIMIC skulle få kulturella underrättelser från underrättelsesektionen för att därefter dra slutsatser för det egna arbetet snarare än att bearbeta kulturell information över lag. CIMIC-sektionen kunde därmed betraktas som en kund av information från underrättelsesektionen vilket även en intervjuad berättade att informationssektionen var. En person ansåg att CIMIC-sektionen var för liten (6 personer) för att kunna bearbeta all kulturell information i syfte att stödja kontingenten vid planering.

Flera intervjuade personer uppfattade att underrättelsesektionen på kontingenten inte hade tid att bearbeta information för att skapa korttidsbedömningar. Detta medförde att man på båda missionerna upprättade en egen mindre kompaniunderrättelsesektion genom att omorganisera kompaniledningen avseende en befattning. Arbetsuppgifterna här såg dock lite olika ut på de olika missionerna. Den ena kontingenten valde att sammanställa patrullrapporter genom kompaniledningen för att skapa bättre förståelse. Den andra kontingenten bestämde att kompaniunderrättelsesektionen skulle ha i uppgift att både läsa och sammanställa patrullrapporterna från skytte men att även att ha i uppgift att ge uppgifter tillbaka till skytte samt givetvis att rapportera till kontingentsunderrättelsesektionen. Två intervjupersoner uppfattade att denna lösning medförde att underrättelsecykeln gick betydligt snabbare och effektiviserade inhämtningen.

En person ansåg att inga förändringar av organisationen behövde göras kopplat till problemen med att göra korttidsbedömanden inom kontingentens underrättelsesektion. Denna person beskrev i stället att bristen var personalens brist på utbildning och erfarenhet tillsammans med den långa startsträcka underrättelsesektionen har i början av missionen. Samma person ansåg att underrättelsesektionen på kompaninivå dock var användbar och att denna skulle fortsätta att användas.

Anledningen som angavs för att underrättelsesektionen inte hade tid att genomföra korttidsbedömanden i tillräcklig omfattning var att sektionens överlämning från mission till annan är tidskrävande då inläsning ej kan genomföras i den mån som krävs inför insatsen. En annan anledning som förklarade att underrättelsesektionen hade "en lång uppförsbacke" vid missionsstart är att katalogiseringen i nätverket inte var i ordning. Detta var något som

Intelligence Surveillance Reconnaissance-enheten (ISR) senare påbörjade att omarbete när den blev operativ som enhet. Denna oordning beskrevs av flera intervjuade som något som påverkade verksamheten negativt då tillgängligheten på bland annat kulturell information blev lidande. En intervjuad person menade på att mycket av denna information dessutom inte var bearbetad. En intervjuad person ansåg att problemet med otillgängligheten till stor del berodde på att tiden för strukturerande bearbetning var för knapp.

En intervjuad person beskrev att plutonerna utvecklade egna informationsbanker i sina ansvarsområden. Man rapporterade dock all information till underrättelsesektionen i form av patrullrapporter och samverkansrapporter. Denna egna information lämnades över till efterträdande plutonschef vid överlämning till nästkommande kontingent. Två intervjuade beskrev att det fanns ett dubbelt informationsläge hos skytteplutonerna och underrättelsesektionen.

Vikten av återrapportering till underställda enheter beskrevs särskilt av en intervjuad person. Personen beskrev här att det var minst lika viktigt att delge de som jobbar ute på fältet med underrättelser som att delge högre chef. Denna person förklarade att denna återrapportering ibland kanske inte genomfördes i den omfattning som efterfrågades. Detta stöddes av två andra intervjuade personer.

De intervjuade hade olika uppfattning om underrättelsesektionen skulle byggas ut utåt mot kompani och provinskontor eller ej. Två intervjuade personer som var delaktiga i inhämtning av information ville generellt ha korttidsbedömanden närmare sig organisatoriskt i syfte att korta ned beslutscykeln. En annan person ansåg att organisationen inte skulle byggas utåt eftersom man då "gör fel saker" och att arbetet då skulle göras parallellt eftersom informationen hur som helst skulle bearbetas.

Arbetsverktyget som användes av underrättelsesektionen för att bearbeta kulturell information angavs av två intervjuade personer att vara ASCOPE. Dessa två personer tjänstgjorde vid samma mission. Inom samma mission angav en annan person att ASCOPE fanns men inte användes i någon större omfattning. Intervjuade personer vid den andra missionen beskrev att CIMIC-sektionen hade ansvaret för befolkningen generellt. Om CIMIC-sektionen använde sig av arbetsverktygen ASCOPE framgick inte av intervjuerna.

En intervjuad person ansåg att protokollet *Village profiling* var bra men att det hade implementerats för sent och nyttjats för lite. Om arbetet hade startats tidigare hade man kunnat ha haft ett relativt gott kulturellt underrättelsesläge i stora delar av ansvarsområdet. En annan intervjuad beskrev dock att protokollet hade förekommit så tidigt som missionen FS14. Protokollet beskrevs kunna öka tillgängligheten av information för inhämtande enheter som då potentiellt skulle kunna läsa i *portalen* om det område man skulle komma att arbeta i framgent.

Tre intervjuade från samma mission beskrev att man vid ett par tillfällen fick hjälp avseende bearbetning av kulturell information från en extern resurs från RC North. Denna resurs benämndes HTAT (Human Terrain Analysis Team) och var en amerikansk resurs. De tre intervjuade personerna beskrev att man var mycket nöjd med detta stöd och samarbete och att resultatet var gott. En intervjuad person ansåg att denna resurs borde finnas inom ramen för den egna kontingenten. Denne person ansåg att den då borde vara underställd underrättelsesektionen eller CIMIC-sektionen. Två intervjuade personer ansåg att resursen låg väl

där den redan var placerad. De intervjupersoner som tillhörde kontingenten som inte använt sig av resursen HTAT saknade heller inte sektionen.

Inom CIMIC-sektionen skiljde det sig i uppfattningarna om sektionen var en stabssektion eller en sektion som framför allt skulle verka i insatsområdets operationsområde. Flera intervjuade personer ansåg dock att det var viktigt att CIMIC arbetade ute i operationsområdet och gjorde även detta till stor del. Över lag beskrevs sektionens huvuduppgifter som olika mellan olika intervjuade. Vissa ansåg att CIMIC:s uppgift var att *"projektera, göra bistånd"* medan andra ansåg att sektionen i huvudsak skulle stötta högre chefs bedömning med information om civilbefolkningen.

Personal ur båda kontingenternas CIMIC-sektion sade att ingen i den egna sektionen hade en tidigare bakgrund inom arbetsområdet. Båda dessa personer ansåg att utbildningen inför missionen var mindre bra. Den formella CIMIC-utbildningen var en vecka lång och kompletterades sedan med erfarenhetsutbyte från tidigare missioner samt andra utbildningar.

Två personer ansåg att en av de största begränsningarna inom underrättelsesektionen generellt var bristen på utbildning och erfarenhet hos personalen. En person menade på att detta skulle förbättras avsevärt om rotation mellan kontingenterna inom underrättelsesektionen kunde göras överlappande för att på så vis kontinuerligt kunna överföra erfarenhet om arbetet.

Vid en sammanställning av vad alla intervjuade personer har nämnt framgår att man har saknat specifika utbildningar inom underrättelsesektionen enligt följande: kriminalunderrättelseanalys, förmåga att kategorisera information, beteendevetenskap och socialantropologi. En person sade att konfigurationen att blanda civila akademiker med officerare inom underrättelsesektionen var ett vinnande koncept.

Av alla intervjuade personer berättade en att skillnaden på vilket allvar man tog kulturella underrättelser berodde på mognaden hos staben och på stabschefen. Avseende mognaden i stabsarbetet berättade en intervjuperson att man inom underrättelsesektionen visste att man hade för stort motståndarfokus och försökte arbeta med att bli mer målfokuserade, det vill säga efter hand försökte man över lag i kontingenten implementera en upprorsmotverkande strategi med civilbefolkningen som tyngdpunkt.

"G2 (underrättelsesektionen) i sin struktur var ju uppbyggd och anpassad mer för inhämtning mot motståndaren, samtidigt var det en identifierad brist som de aktivt jobbade med"

Den intervjuade personen som sade detta menade även på att *systemet* var inställt mot motståndarinhämtning och inte inhämtning och bearbetning av information om civilbefolkningen.

Denna uppfattning verkade stödjas till del av en annan intervjuad person. Denna beskrev hur man försökte ändra arbetssätten från konventionell underrättelsetjänst med det *"gamla vanliga kalla kriget, och stora kriget med stridsvagnar och skytte"* till att istället producera kulturella underrättelser. Denna person beskrev även att det uppifrån fanns ett *"stort behov av information om befolkningsidan"*.

Ur intervjuerna framgick att styrdokument som behandlar hur verksamhet skall genomföras i praktiken i insatsområdet Afghanistan saknas, alternativt att de är svåra att omsätta. För att

täcka detta behov framställs stående ordrar som styr bearbetningen på plats. De styrdokument som finns betraktas av vissa intervjuade som att de är utformade på ett för traditionellt vis. Med detta avses ett konventionellt perspektiv på underrättelsetjänst där endast det militära perspektivet lyfts fram.

Enligt en intervjuperson kan styrdokumenterna användas som grund i utbildning men för mer erfaren personal erbjuder de inte lika omfattande stöd. Angående handbok CIMIC ansåg en intervjuad person att denna antagligen var skriven efter erfarenheterna från balkan. Den intervjuade personen ansåg att inhämtning i militärt syfte kunde genomföras utan att förtroendet för sektionen från de olika aktörerna i området minskade. Detta misstämde med vad som framgick i handboken.

5 Analys och diskussion

Utifrån intervjuerna och textanalysen kan slutsatsen dras att teoristödet inom området kulturella underrättelser är mycket svagt. Teorier som beskriver *varför* området kulturella underrättelser är viktigt existerar men motiverar egentligen endast till ytterligare forskningen inom området. Vetenskapligt förankrade teorier för hur kulturell underrättelsetjänst bör bedrivas avseende inhämtning och bearbetning finns knappast. Det som finns inom området är analysmetoder för hur informationen kan analyseras, och organisationsidéer för hur inhämtning och bearbetning skall kunna göras möjlig, samt olika typer av stående order som reglerar arbetet. Det induktiva förhållningssättet i uppsatsen har visat att teorierna i uppsatsen har varit av begränsad användbarhet i analys- och diskussionsdelen. De har dock hjälpt till att motivera forskningens relevans, vilket har stärkt syftet med uppsatsen.

Eftersom resultatdelen i denna uppsats har avhandlat de egentliga forskningsfrågorna i arbetet kretsar analysen och diskussionen kring att skapa förståelse för de problemområdena som identifierades i resultatdelen.

5.1 Styrdokument

Det finns idag inte några styrdokument som reglerar eller beskriver hur inhämtning och bearbetning skall gå till generellt. Detta medför även att det inte finns några särskilda styrdokument som reglerar eller beskriver hur inhämtning eller bearbetning av kulturell information skall genomföras. Hur arbetet med inhämtning och bearbetning av information genomförs baseras istället på överföring av erfarenhet och genom stående ordrar. Detta innebär ett potentiellt problem vid utbildning av ny personal inom området. Eftersom ingen information om hur arbetet skall genomföras finns tryckt finns även en risk med att det specifika ämnesområdet kulturella underrättelser blir för lite uppmärksammat.

De olika styrdokumenterna varierar mycket i karaktär och inställning till hur civilbefolkningen skall betraktas. Detta medför att de indirekt värderar vikten av kulturell information och kulturella underrättelser olika mycket vilket orsakar en asymmetri. På kompanivå och nedåt där kontaktytan med civilbefolkningen är som störst finns minst information om hur inhämtningen skall genomföras och varför den är viktig. Det framgår inte att inhämtning kan ske genom så kallad passiv HUMINT vilket är motsägelsefullt då det i bataljonsreglementet förklaras att all personal vid bataljonen förväntas kunna genomföra detta vid patrullering. I

MSR5 beskrivs civilbefolkningen nästan som en friktion vid strid snarare än som en tillgång i upprorsmotverkande insatser.

På bataljonsnivå är däremot styrdokumentet långt framme i beskrivningen av civilbefolkningen som del i dagens moderna och komplexa konflikter. Reglementet beskriver även att man ur ett militärt perspektiv skall betrakta befolkningen som en mycket viktig del i upprorsmotverkande insatser. Vikten av att förstå sociala, kulturella, politiska och ekonomiska mönster tydliggörs gång på gång. Det framgår att det finns analysmodeller för hur civilbefolkningen och därmed kulturell information kan bearbetas. Inget styrdokument inom sektionsområdet underrättelsetjänst anger dock hur detta genomförs.

Styrdokumentet anger ingen tydlig skiljelinje mellan vilken sektion som skall inhämta och bearbeta information om befolkningen och därmed kulturell information. Det framgår nämligen att både underrättelsesektionen och CIMIC-sektionen har som arbetsuppgift att tillhandahålla högre chef med beslutsunderlag om civilbefolkningen. Ansvarsförhållandet mellan sektionerna klaras inte ut i styrdokumentet. I styrdokumentet framgår att CIMIC-sektionen inte i första hand ska inhämta och bearbeta information i ett militärt syfte. Denna formulering är otydlig och i upprorsmotverkande sammanhang mycket svårhanterlig då befolkningen används som ett verktyg i arbetet för att slå motståndaren. Detta framgår bland annat i Galulas andra lag men även i *MSR6*. CIMIC-sektionen existerar för att stödja militär uppgift och all inhämtning och bearbetning av sektionen torde därmed på ett eller annat vis inom ramen för upprorsmotverkande insatser ske med ett militärt syfte. Att arbetet inte påverkades negativt av inhämtning i militärt syfte framgick även till del i intervjuerna.

Begreppet kulturell information och kulturella underrättelser används inte i styrdokumentet. Detta trots att det intressanta ur ett underrättelseperspektiv i upprorsmotverkande insatser är att bedöma befolkningens synsätt, motiv, vilja, önskan samt varför och hur de agerar. Dessa faktorer inkluderas inte i de begrepp som presenteras. Närmast kommer begreppen det "*sociala perspektivet*" och "*sociologiska underrättelser*" vilka båda är ett perspektiv eller ämnesområde inom begreppet kulturella underrättelser. De olika begreppen används i olika sammanhang tillsammans med andra närbesläktade begrepp vilket skapar inkonsekvenser i vad som egentligen menas.

Trots avgränsningen att inte inkludera steget delgivning i underrättelsecykeln i detta arbete bör en anmärkningsvärd punkt inom detta steg trots allt lyftas fram. Undantaget görs eftersom detta faktum kan påverka inhämtningen i relativt stor omfattning. Perspektivet generellt i styrdokumentet är att informationen och underrättelserna syftar till att utgöra beslutsunderlag för högre chef. Inget styrdokument anger att det kan vara av vikt att orientera underställda enheter på plutonsnivå om bearbetad kulturell information trots att det är på denna nivå inhämtningen genom passiv HUMINT äger rum. Åtterrapporering till inhämtande enheter torde mest troligt effektivisera inhämtningen med hänsyn till att den kulturella medvetenheten ökar vilket även den kulturella insikten gör.

5.2 Inhämtning och bearbetning av kulturell information – erfarenheter från FS18 och 19

I intervjuerna uppkom resultat som indikerar att den konventionella underrättelsetjänstens strukturer och inriktningar kan vara av skada i upprorsmotverkande insatser. I *Grundsyn Underrättelsetjänst* beskrivs visionen att underrättelsetjänsten måste ändras från att i stor omfattning ha arbetet med militära fenomen till att kunna förstå, förklara och förutsäga komplicerade system med bland annat sociala och kulturella dimensioner. I grundsynen har alltså den eventuella bristen identifierats och adresserats. Detta tycks dock inte ha genomsyrat verksamheten vilket till stor del kan bero på bristen av utgivna styrdokument. Utifrån Galulas lagar om upprorsmotverkan kan denna eventuella brist utgöra att problem i upprorsmotverkande insatser då det kommer att vara svårare att använda befolkningen som ett verktyg för att nå ett avgörande mot upprorsmakaren om arbetet är för motståndarfokuserat.

Utefter intervjuerna och textanalysen framgår att de styrdokument som Försvarsmakten har avsett att ge ut är behövda inom området. De som har intervjuats har inte uttryckt en saknad av dessa icke utgivna styrdokument men å andra sidan kan detta bero på att de intervjuade har en hög utbildningsnivå inom området baserat på framför allt erfarenhet. De olika arbetsätten mellan missionerna i denna studie (se 4.2) antyder även att bristen på styrdokument skulle kunna vara en av orsakerna till de varierande tolkningarna av hur verksamheten skall genomföras.

I intervjuerna framgick att det var av stor vikt att återrapportera bearbetad information för att öka effekten hos inhämtande enheter. Det framgick även att man på plutonsnivå och kompaninivå valde att utveckla egen informationshantering och dokumentering i vissa fall. Detta skulle kunna vara en konsekvens av att för lite återrapportering genomförs från underrättelsesektionen samt de ovan dokumenterade bristerna i kortsiktsbedömandena. Orsakerna ovan verkar föranleda att man på lägre nivå försöker ta hand om informationshanteringen och i vissa fall korttidsbedömanden själva i syfte att korta ned cykeln mellan inhämtning och uppgiftsställande.

Ett potentiellt problem med egen informationshållning på underställda enheter är att föregående chef lämnar över icke bearbetad information till efterträdande chef. Förutom att egna förutfattade meningar, missionströtthet och missförstånd kan påverka riktigheten i denna information finns en annan stor negativ konsekvens. Vid användning av områdesansvariga enheter kan detta innebära att informationen inte sätts i sitt sammanhang utanför till exempel grupp- eller plutonsansvarsområdet. Nyckelpersoner och givetvis kulturella underrättelser generellt som har ett annat utbredningsområde än egna definierade ansvarsområden kommer till del hamna utanför den bearbetande funktionen.

För att återigen knyta an till den teoretiska ramen i denna uppsats kan nämnas att hela syftet med en god förmåga inom inhämtning och bearbetning av kulturell information förklaras i Galulas första och andra lag om upprorsmotverkan. Befolkningens förtroende måste vinnas för att undvika att upprorsmotverkaren kraftsplittras. Om befolkningens förtroende vinnas minskar risken för motståndaren att återetablera sig i rensade områden.

För att kunna få den aktiva minoriteten som stödjer staten att påverka den passiva neutrala majoriteten att föredra upprorsmotverkaren före upprorsmakarna måste den upprorsmotverkande styrkan ha kulturell baskunskap, kulturell medvetenhet och kulturell

insikt. Inhämtningen kan ha en dubbelbottnad mening här eftersom den dels syftar till att öka kunskapen om aktörerna i området enligt ovan, men den medger även att en god kontaktyta etableras eftersom den i regel genomförs genom samverkan vilket i sin tur ofta skapar personliga relationer. Dessa relationer utvecklas ofta per automatik. Underrättelsecykeln beskriver att inhämtningen skall ske genom en inhämningsplan men vid det dagliga arbetet på skytte sker inhämtningen av kulturell information i realiteten ofta relativt förutsättningslöst och oplanerat så som samtal människor emellan genomförs.

Den ökade kulturella medvetenheten hos upprorsmotverkaren och det förtroende som byggs vid samverkan ger även en egenvinst som bidrar till att enklare nå slutmålet. Civilbefolkningen kan nämligen stärka underrättelseförmåga i form av ett ökat informationsflöde om motståndaren.

Enligt resultatet från intervjuerna valde intervjupersonerna att använda sig av begreppen kulturella underrättelser och kulturell information i mycket liten omfattning. Om detta kan spåras till definitionen som är vald i arbetet kan diskuteras. Det mest troliga är dock att detta baseras på ovanan att använda ett begrepp som omfattar en mycket bredare innebörd än tidigare förekommande begrepp.

6 Slutsatser

Uppgiftens innebörd i upprorsmotverkande insatser blir inte begriplig förrän en förståelse för insatsmiljön har bildats. För att kunna förstå, förklara och förutsäga komplexa skeenden inom både sociala, kulturella, politiska, ekonomiska och militära dimensioner krävs förmåga att inhämta och bearbeta kulturell information. Vid lösandet av uppgiften utgör även de kulturella underrättelserna en grund för att använda civilbefolkningen som ett verktyg för att nå ett avgörande mot upprorsmakaren.

Ämnesområdet kulturella underrättelser är därmed mycket viktigt inom ramen för upprorsmotverkande insatser. Detta tillsammans med bristen på forskning, teorier och metoder utgjorde grunden för problemet i denna uppsats. Syftet med uppsatsen var att bidra med kunskap och förståelse i området generellt men även specifikt inom just inhämtningen och bearbetningen. Syftet var även att skapa förståelse för eventuella problemområden genom att diskutera dessa i ljuset av rådande kunskapsläge. Nedan presenteras de viktigaste slutsatserna.

Inom området underrättelseanalys finns lite forskning publicerad och därmed få teorier och metoder. Detta gäller även för kulturella underrättelser vilket är förvånande med hänsyn till områdets relevans vid upprorsmotverkande insatser. Ovanstående faktum borde skapa ett större intresse av att undersöka funktionen underrättelsetjänst. Ökad mängd forskning och utvärdering inom området kan hjälpa funktionen att utvecklas och därmed även effektivisera arbetet.

Trots den långa historien av fredsoperationer och underrättelsetjänst internationellt har en del otydligheter och potentiella problemområden identifierats. Detta leder till slutsatsen att förmågan att inhämta och bearbeta kulturell information bör vidareutvecklas i Försvarsmakten för att kunna arbeta i enlighet med den doktrin som används i Afghanistan idag, men även för

att kunna arbeta effektivt i framtida upprorsmotverkande insatser som sker sida vid sida med andra NATO-medlemmar.

Inom ramen för svensk underrättelsetjänst saknas styrdokument inom området. Dessa har saknats under en relativt lång tidsperiod. Detta kan ha flera effekter. Bland annat att verksamheten inte utförs lika effektivt i insatsområdena som den skulle kunna ha gjort, men även att utbildningen av ny personal inom området blir mer komplicerad och tidskrävande. Bristen på styrdokument kan även inbjuda till bildandet av egna uppfattningar om vad olika funktioner skall utföra för arbete och inte. Av de styrdokument som finns beskriver endast *MSR6* och *Grundsyn* underrättelsetjänst en modern syn på civilbefolkningens i en upprorsmotverkande kontext. Trots bristen på aktuella styrdokument genomförs av allt att döma verksamheten med tillfredsställande resultat.

Begreppet kulturella underrättelser har inte nått den mognad som krävs för att det skall kunna användas fullt ut. Att förklara vad detta beror på är inte, och var aldrig meningen med detta arbete. En begreppsanalys som lyfter fram vilka begrep som är mest lämpliga för att beskriva *hela* företeelsen civilbefolkningen i en underrättelsekontext är dock relevant idag. Detta för att göra ämnesområdet mer praktiskt att arbeta med men även för att stärka ämnesområdets prioritet i bland annat upprorsmotverkande insatser.

Det råder delade meningar om vilket funktion som skall bearbeta kulturell information. Vissa anser att det är underrättelsesektionens arbetsuppgift och att andra att det är CIMIC:s uppgift. Några anser att båda skall bearbeta information men med olika syften. Denna asymmetri skapar obalans i arbetet samt att det motverkar standardiserade arbetssätt. Det finns dessutom mycket olika uppfattningar om vad CIMIC:s huvuduppgifter egentligen är.

Det finns tecken på att kontingenterna i Afghanistan idag fortfarande arbetar med ett mer konventionellt perspektiv avseende underrättelsetjänst än vad som är optimalt. Visionen att underrättelsetjänsten måste ändras från att i stor omfattning arbeta med militära fenomen till att kunna förstå, förklara och förutsäga komplicerade system med bland annat sociala och kulturella dimensioner måste kvarstå som mål. De som arbetat med detta har dock insikt i detta vilket är positivt.

Det finns ingen exklusiv resurs för inhämtning och bearbetning av kulturell information på kontingenten i Afghanistan idag. Av intervjuerna framgick dock att funktionen HTAT var användbart och resultatet av deras arbete var mycket användbar information och underrättelser.

6.1 Förslag till fortsatt forskning

Syftet med uppsatsen var att bidra med mer kunskap samt skapa förståelse inom området inhämtning och kulturell information. Under arbetets gång har det därmed hela tiden varit relevant att identifiera förslag till fortsatt forskning. Bland dessa hör:

- Är kulturella underrättelser lika viktiga i stabiliserande insatser som i upprorsmotverkande insatser?
- Vilken kvalité håller de kulturella underrättelserna som produceras i Afghanistan idag?
- Hur kan kvalitén på de kulturella underrättelserna höjas?
- Vilket begrepp är mest lämpligt för att beskriva *hela* företelsen civilbefolkningen i ett underrättelseperspektiv?
- Hur bör ansvarsförhållandena mellan CIMIC och UND avseende bearbetning av kulturell information se ut?

Referensförteckning

Böcker

Agrell, Wilhelm, 2009: *Underrättelseanalysens metoder och problem*. Malmö: Gleerups.

Carment, David, och Rudner, Martin, (ed.) 2006: *Peacekeeping intelligence : new players, extended boundaries*. New York, N.Y. : Routledge.

Galula, David, 2006: *Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice* Westport: Praeger Security International.

Kilcullen, David, 2010: *Counterinsurgency* New York: Oxford University Press Inc.

Kvale, Steinar, 2009: *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Larsdotter, Kersti, 2009 'The Changing Character of Peace Operations: The Use of Force at the Tactical Level', Karin Aggestam & Annika Björkdahl (red.), *War and Peace in Transistion: Changing Roles of External Actors*. Lund: Nordic Press

Marlowe, Ann, 2010: *David Galula : his life and intellectual context*. Carlisle, PA : Strategic Studies Institute, U.S. Army War College.

Merriam, Sharan 1994: *Fallstudien som forskningsmetod*. Studentlitteratur, Lund.

Sjöstrand, Carl, (ed.), 2006: *Utlandsstyrkan i fredens tjänst*. Malmö: Arena.

Strömquist, Siv, 2010: *Uppsatshandboken*. Halmstad: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB.

Thurén, Torsten. 2005: *Källkritik*. Stockholm: Liber AB.

Styrdokument

Försvarmakten, 2006: *Försvarmaktens Underrättelsehandbok Förhandsutgåva*. Stockholm: Försvarmakten.

Försvarmakten, 2007: *Grundsyn Info Ops*. Stockholm: Försvarmakten.

Försvarmakten, 2008: *Grundsyn Und08*. Stockholm: Försvarmakten.

Försvarmakten, 2005: *Handbook CIMIC 2005*. Stockholm: Försvarmakten.

Försvarmakten, 2002: *Infanterireglemente 2002 Förhandsutgåva*. Stockholm: Försvarmakten.

Försvarmakten, 2009: *Markstridsreglemente 5 Kompani Förhandsutgåva 1*. Försvarmakten.

Försvarmakten, 2010: *Markstridsreglemente 6 Manöverbataljon Förhandsutgåva*. Stockholm: Försvarmakten.

Försvarsmakten, 2002: *Militärstrategisk doktrin*. Stockholm: Försvarsmakten.

Artiklar

Coles, John P, 2005: *Cultural intelligence and joint intelligence doctrine*. USN Coles, John P., Cultural Intelligence & Joint Intelligence Doctrine, Joint Operations Review.

Larsdotter, Kersti. 2004: *Fredsuppdrag kräver kulturell förståelse*. (J.-I. Askelin, Red.) *Framsyn*, 4.

Ångström, Jan, 2009: *Historien bakom misslyckade strategier för upprorsbekämpning*. I: *Kungl Krigsvetenskapsakademiens Handlingar och Tidskrift*, 6. häftet, 2009.

Rapporter

Kipp, Jacob, mfl, 2006: *The Human Terrain System: A CORDS för the 21st Century*. Army training & doctrine command, Foreign military studies office, Fort Leavenworth, KS.

Internet

CIA, (29.5.2011). www.cia.gov

FBI, (29.5.2011). www.fbi.gov

Folke Bernadotteakademin, (29.5.2011). www.folkebernadotteacademy.se

NATO, (29.5.2011). www.nato.int

Cultural Intelligence and the United States Military, Center for Advanced Defense Studies (CADS), Washington, DC, United States, 2006. (29.5.2011).

<http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=26999>

Delp, Benjamin T, 2008: *Ethnographic Intelligence (ETHINT) and Cultural Intelligence (CULINT)*. Institute for Infrastructure and Information Assurance James Madison University. (29.5.2011).

www.jmu.edu/iiia/webdocs/Reports/CulturalIntelligenceTR08-02.pdf

Strader, Kent, 2006: *Culture: The New Key Terrain Integrating Cultural Competence into JIPB*. School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College Fort Leavenworth, Kansas. (29.5.2011).

www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA450632

Treverton, Gregory F, Jones, Seth G, Boraz, Steven, Lipsky, Philip, 2006: *Toward a Theory of Intelligence*. RAND corporation. (29.5.2011)

www.rand.org/pubs/conf_proceedings/2006/RAND_CF219.pdf

Opublicerat

Försvarsmakten, 2010: *Militärstrategisk Doktrin 2012* [Arbetshandling MSD Del A o B ver 38 101206]. Stockholm: HKV.

NATO, 2008: *Allied Administrative Publication-6 Glossary Of Terms And Definitions (AAP-6)*.

Vrenngård, Thomas. 2010: *Svenska reglementens relevans för Afghanistaninsatsen: En jämförelse avseende skydd av lokalbefolkningen*. Stockholm: Försvarshögskolan.

Intervjuer

Sju olika befattningshavare inom funktionerna CIMIC, UND, stab och skytte på FS18 och FS19 mellan den 13 april och den 19 maj 2011. *Inhämtning och bearbetning av kulturella underrättelser* (M. Engberg, Intervjuare).